

ФАКТИ ГОСПОДАРЬСЬКОГО ЖИТТЯ ЯК СУКУПНІСТЬ ДІЙ ТА ПОДІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Факти господарського життя поділяються на дії та події в діяльності підприємства. З точки зору бухгалтерського обліку, між цими поняттями відмінностей не має. Проте, з юридичної точки зору, вони – різні за змістом і правовими наслідками. Так, юридичні факти поділяються на дві групи: дії, події. Відповідно до юридичного словника [¹, с. 393], події – юридично значимі факти, які виникають незалежно від волі людей (природна смерть людини, втрата майна в наслідок стихійного лиха тощо), а дії – життєві факти, які є волевиявленням (тобто є результатом свідомої діяльності) людей. Останні поділяються на правомірні (відповідають положенням правових норм) та неправомірні (суперечать законам, є правопорушенням) дії.

Будь-який юридичний факт може бути основою для виникнення (зміни, припинення) одразу декількох правовідносин. Так, факт смерті людини припиняє трудові і шлюбно-сімейні відносини і, в той же час, створює право на спадщину майна, змінює житлові відносини тощо. Часто для виникнення (зміни, припинення) правовідносин потрібна ціла сукупність юридичних фактів, наприклад, для укладання шлюбу, необхідно досягнення певного віку, заява майбутнього подружжя про реєстрацію шлюбу, акт його реєстрації в органах раєсу [², с. 394].

Події у науці цивільного права поділяються на абсолютні та відносні. Абсолютні події – явища, виникнення і розвиток яких повністю не залежить від вольової діяльності суб'єктів (стихійні лиха та інші явища природного характеру: повені, землетруси тощо). Відносні події – явища, спричинені вольовою поведінкою суб'єктів, які, однак, розвиваються незалежно від їх волі (дорожньо-транспортні пригоди тощо) [³, с. 647].

Вважаємо, що можна провести аналогію між юридичними фактами та фактами господарського життя (далі – ФГЖ). Так, ФГЖ також можна поділити на дії та події.

Шурміна А.А. [⁴] визначає основні критерії, за якими господарські факти можна визначати діями:

- 1) активність суб'єкта діяльності;
- 2) систематичність – повторюваність через певні проміжки часу.

Вважаємо, що активність суб'єкта господарювання є критерієм поділу фактів на дії та події, тоді, як про систематичність не можна сказати однозначно. Наприклад, втрати від стихійних лих також можуть бути систематичними, і повторюватися за певних погодних умов, але це не означає, що їх можна вважати діями підприємства. Або ж ліквідація основних засобів за рішенням керівника може і не бути систематичним явищем в діяльності підприємства, а всього відбутися один раз за всю діяльність підприємства, але її не можна трактувати як подію. У зв'язку з цим, вважаємо, що єдиним і самодостатнім критерієм поділу фактів господарського життя на дії та події є активність суб'єкта господарювання. Так, дії – залежать від суб'єкта і відбуваються за його волею для досягнення мети, тоді як, події – не залежать від суб'єкта і відбуваються не за його волею (рис. 1).

Таким чином, події в господарській діяльності підприємств не залежать від рішень управлінського персоналу та діяльності підприємства. Їх, в свою чергу, можна поділити на абсолютні та відносні. Абсолютні події – явища, виникнення і розвиток яких повністю не залежить від вольової діяльності суб'єктів, наприклад, стихійні лиха та інші явища природного характеру: повені, землетруси тощо. Відносні події – явища, спричинені вольовою поведінкою суб'єктів, які, однак, розвиваються, незалежно від їх волі, зокрема, ліквідація підприємства, отримання штрафів, пені, неустойок. Так як, хоча від суб'єкта господарювання ці факти не залежали, але все ж таки були спричинені безпосередньо саме діяльністю такого суб'єкта (невчасні поставки продукції або ж поставки неякісної продукції, неповернення суми заборгованості, що могли призвести до нарахування штрафних санкцій, або прийняття нерациональних управлінських рішень, що призведе до ліквідації підприємства).

¹ Юридический энциклопедический словарь / [Гл. ред. А.Я. Сухарев; Ред. кол.: М.М. Богуславский, М.И. Козырь, Г.М. Миньковский и др.]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1984. – 415 с.

² Там же.

³ Великий енциклопедичний юридичний словник / [За редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка]. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 992 с.

⁴ Шурміна А.А. Методика обліку доходу від іншої операційної діяльності економіка і фінанси [Електронний ресурс] / А.А. Шурміна. – С. 201-206. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vsntu/2009/econom/98-SevNTU/98-37.pdf>

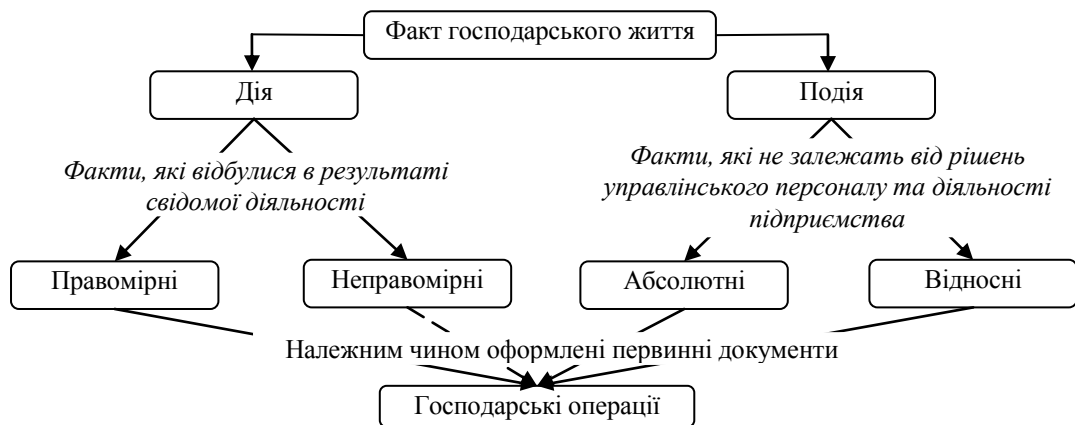

Рис. 1. Складові фактів господарського життя

Шурміна А.А. [5] зазначає, що факти, які пов'язані зі зміною курсу валют, зокрема отримання доходу від операційної курсової різниці; отриманням штрафів, пені, неустойок; відшкодуванням раніше списаних активів; списанням кредиторської заборгованості; безкоштовним отриманням оборотних активів, не можуть бути визнані діями, тому їх слід вважати подіями. Підтримуємо таку думку дослідника та вважаємо, що дійсно перераховані явища слід відносити до подій в діяльності підприємства.

Тоді як діями суб'єкта господарювання можна вважати лише ті факти, які відбуваються в результаті свідомої діяльності, зокрема, придбання сировини та матеріалів, оновлення основних засобів підприємства, залучення додаткової кількості працівників до виробництва або ж управління підприємством, реалізація готової продукції, поїздка працівника підприємства у відрядження тощо. Вони, в свою чергу, поділяються на правомірні, тобто такі, що відповідають діючим положенням нормативно-правових документів, а також неправомірні дії, тобто ті, що суперечать певним нормам законів та є правопорушеннями. До правомірних дій можна віднести вищеперераховані приклади дій, тоді як до неправомірних дій слід віднести залучення додатково людей, для діяльності на підприємстві, але не оформлення документів про прийняття на роботу належним чином, а відповідно і несплата податків, а також інші ухилення від сплати податків (виплата заробітної плати в конвертах, заниження вартості основних засобів, що реалізуються або ліквідуються тощо).

Дії та події, які відбулися в господарській діяльності підприємстві, в свою чергу, перетворюються в господарські операції та, відповідно, повинні бути задокументовані й відображені на рахунках бухгалтерського обліку. Проте, слід відмітити, що неправомірні дії не підлягають відображенню, а, навпаки, спрямовані на приховування їх від держави або керівництва, або, якщо і відображаються в системі бухгалтерського обліку, то несуть в собі неправдиву інформацію.

Таким чином, факти господарського життя можна поділити на дії та події в діяльності підприємства. Основним критерієм поділу на ці дві складові є активність суб'єкта господарювання. Так, події характеризуються пасивністю, тобто не залежать від суб'єкта господарювання, а діям притаманна активність суб'єкта їх вчинення. Таке смислове розуміння змістовного наповнення дій та подій в системі бухгалтерського обліку служить однозначному сприйняттю фактів господарського життя та їх обліковому відображенню.

ЩЕРБЕЛЬОВА Надія Павлівна

Аспірант; асистент кафедри аналізу і статистики

Житомирський державний технологічний університет.

Наукові інтереси: бухгалтерський облік фактів господарського життя.

Телефон – (063)9872535.

E-mail: shcherbelova@mail.ru

⁵ Шурміна А.А. Методика обліку доходу від іншої операційної діяльності економіка і фінанси [Електронний ресурс] / А.А. Шурміна. – С. 201-206. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vsntu/2009/econom/98-SevNTU/98-37.pdf>